

Az Apponyi-kastély Lengyelben

A lengyeli uradalmat a gróf Apponyi család 1799-ben vásárolta meg Amadé bárótól. Az Apponyiak ekkor egy kisebb kastélyt építettek. Ez a kastély ad ma otthont az Óvodának és a Postahivatalnak Lengyelben. Eredetileg ez a kastély is emeletes volt, majd az Apponyi család az emeletet 1870-ben lebontatta róla.

A mai kastély 1824-től 1829-ig épült. Építtetője gróf Apponyi József volt. Az építési munkákba bevonták az uradalomhoz tartozó Lengyel, Kisvejke, Mucsi és Závod községek jobbágyait.

A monda szerint a kastély úgy épült, hogy azon megtalálhatóak voltak egy nap-tári év összes jegyei. Négy bejárat a négy évszakot, a 12 kémény az év tizenkét hónapját szimbolizálja. 52 szoba épült és 365 ablaka van. Ezeket a jegyeket részben ma is magán hordja az épület.

A kastély építésénél igyekeztek a főúri család minden kényelmét biztosítani. Nagyobb méretű kápolna is épült benne, mely mise tartására is alkalmas volt, míg meg nem épült a kegyúri templom Lengyelben.

Apponyi József gróf, mint császári-királyi kamarás Bécsben szolgálta a Monarchiát. Ott is halt meg 1863. március 11-én. Csak a szívét hozták haza Lengyelbe, és a kegyúri templom szentélyében helyezték el.

József grófnak nem volt fiúgyermek csak egy lánya, Karolina, aki Callo to olasz herceghez ment feleségül. Azért, hogy a lengyeli kastély és uradalom továbbra is az Apponyi nevet viselje, József gróf végrendeletében két unokaöccsére, Apponyi Gyula és Ru-

dolf grófokra hagyta uradalmát. Lányát pénzben elégitette ki.

Rudolf grófnak, az örökösnek – ki diplomáciai pályán dolgozott Párizsban – az volt a terve, hogy nyugdíjas éveiben Lengyelben fog élni. 1875 nyarát Lengyelen töltötte, nagy terveket szőtt a kastély átalakítására. Tervét azonban nem tudta megvalósítani, mert 1876. május 31-én Velencében meghalt. Mivel Lengyelbe vágyott, családjá részére a lengyeli templom mellett építettek sírboltot és ott temették el.

Apponyi Rudolf halála után a lengyeli kastélyt fia, Apponyi Sándor gróf örökölte, aki az apja mellett, mint követségi titkár dolgozott Párizsban. Sándor gróf apja halála után visszavonult a diplomáciai pályáról. Édesanyjával Lengyelbe költözött, majd 1878-ban házasságot kötött Esterházy Alexandra grófnővel. Most már az ifjú pár fogott hozzá új otthonuknak, a lengyeli kastélynak az átalakításához.

Sándor gróf Rumpelmayer bécsi építész-mérnököt bízta meg a kastély átala-

kításával. A kastély klasszicista stílusban lett átépítve. Az új külső mellett sok belső átépítésre is sor került.

Az eredetileg épített nagyobb méretű kápolnát megszüntették, helyette a kastély jobb szárnyának a földszintjén alakítottak ki egy kisebb kápolnát, melynek dekoratív munkáit Löffler festő készítette, aki a bécsi fogadalmi templomban végzett munkáiról vált híressé. Löffler négy festményt is készített a lengyeli kastélykápolnába, amely ma a pécsi püspöki palotában található.

A kastély történetének egyik szomorú napja volt 1905. január 19-e, amikor a kastély teljes tetőzete leégett. Padlás-terében nagyon sok értékes bútort pusztult el.

A kastély tetőzetének újjáépítésére Feller Sándor budapesti építész jelentkezett, aki többek között gróf Széchenyi Bertalan kastélyát építette. Az ajánlólevele alapján az Apponyi család rábízta a kastély új tetőzetének a megépítését. Feller építész az új tetőzeten igen sok díszítést alkalmazott. A kastélytetőt Franciaországból származó színes mozaikpalával fedte be, mely ma már nem látható.

Apponyi Sándor 1925. április 18-án, életének 82. évében elhunyt. Végrendeletében a kastélyt feleségére, Esterházy Alexandra grófnőre hagyta. A kastélyban lévő híres könyvtárát még életében az Országos Széchényi Könyvtárnak ajándékozta.

A grófnő az örökséget, a lengyeli uradalmat, a kastélyt teljes berendezésével 1926-ban a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozta, mely 1927. január 1-jén került a Múzeum kezelésébe. A grófnő 1930. október 15-én bekövetkezett haláláig a kastélyban élt. A grófnő halála után a kastély berendezési tárgyait a Magyar Nemzeti Múzeum Budapestre szállította, ahol

1934-ben árverésre került. A kastély ettől az időtől kezdve teljesen üres volt.

Az üresen álló kastélyt a Magyar Nemzeti Múzeum nem tudta kellőképpen hasznosítani. Egy időben néhány gazdatiszt lakott egy-két szobát a földszinti részen. Az időközben jelentkezett hibák kijavítására nem gondoltak. Inkább az a gondolat foglalkoztatott egyes személyeket, hogy a kastélyt le kell bontani. Az uradalom számtartója még meg-

A könyvtár a 20. század elején...

bízást is kapott, hogy készítsen tervet a kastély lebontására. A második világháborús események azonban ezt a gondolatot elvetették. Amikor Magyarország belépett a háborúba és elkezdődtek a bombatámadások, az üresen álló lengyeli kastélyt az illetékesek az Országos Térképészeti Hivatal térképanyagának elhelyezésére jelölték ki. Mintegy húsz vagon térképanyagot szállítottak Lengyelbe.

Amikor a front elvonult – 1945. január 30-án – a Szovjet Katonai Parancsnokság katonai kórháznak vette igénybe a kastélyt. Vérbeteg katonákat helyeztek el itt. A kórházat 1945. március 10-én elvitték Lengyelből.

A kórház időszakában a térkép tárolására szolgáló ládákat, valamint a térképek egy részét eltűzelték. Az Ideiglenes Kormány még 1945 márciusában intézkedett a megmaradt térképek Budapestre történő szállításáról.

A lengyeli gróf Apponyi-féle kastély legsúlygyenteljesebb korszaka következett be 1945 tavaszán, amikor a szovjet katonák után itt hagyott piszkos-koszorú kastélyt a völgysegi németek internálótáborának rendezték be.

Amikor 1945 nyarán az internálótábor felszámolták, a Lengyelbe betelepült székely emberek a kastélyban mezőgazdasági iskolát létesítettek. Az iskola képzési célja, elnevezése a több mint fél évszázad alatt sokat változott. A kastély jelenleg is a mezőgazdasági oktatás szolgálatában áll. A kastély je-

lentősebb felújításon 1982-ben esett át. A tetőzete 2004-ben teljes felújítást nyert.

A kastélypark és az arborétum

Az arborétum létesítése a kastélyépítés időszakára, 1829-re nyúlik vissza. A kastély köré gróf Apponyi József ebben az időben létesített díszkertet. A kert tervezését Sedlmayer kertészre bízta, aki igen sokféle, változatos virágzású fát és cserjét ültetett.

Az arborétum kezdetben csak a domb-fennsík közepén húzódott, melyet különböző útvonalakkal szakaszokra osztottak.

Apponyi József gróf halála után (1863) Apponyi Rudolf gróf örökölte, akinek felesége, gróf Benkendorff Anna igen nagy érdeklődést tanúsított az arborétum

íránt. 1870-ben elhozatta Bécsből Ábel Lothár kertészmérnököt, és az arborétum fejlesztésére új tervet dolgoztatott ki. Ábel Lothár az elképzeléseihez túl keskenynek találta az arborétumot, ezért rávette az uraságot, hogy a park mellett lévő legelőt cserélje el a lengyeli paraszttal, amit az uraság meg is tett. Ebben az időben nőtt meg a park területe a mai nagyságúra, 22 hektárra.

Az arborétum fejlesztésében a legnagyobb érdemet gróf Apponyi Sándor szerezte. Igyekezett felvenni a versenyt a hozzá hasonló főurakkal, akik ebben az időben már rendelkeztek jelentős dendrológiai gyűjteményekkel.

1880-ban Esterházy Miklós sógora által Észak-Olaszországból, Lago Maggiore szigetéről sok egzotikus fafeleséget hozatott a lengyeli arborétumba. Gróf Apponyi Sándor főleg a túlevelűek iránt tanúsított nagy érdeklődést. A mai nagy biológiai és esztétikai értékű fenyőfélék, tulipánfák stb. ebben az időben kerültek Lengyelbe.

Gróf Apponyi Sándor 1925-ben meghalt. A lengyeli kastélyt és a körü-

lőtte lévő arborétumot feleségére, gróf Esterházy Alexandrára hagyta. A feleség a hagyatékot 1926-ban a Magyar Nemzeti Múzeumnak adományozta. Ettől az időtől, vagyis 1927. január 1-jétől az arborétummal a múzeum rendelkezett. Ebben az időszakban inkább a meglévő állomány védelme volt a cél. Fejlesztésről nem lehet beszélni.

A második világháborús időszak, mint a többi arborétumban, itt is sok pusztítással járt. A háború után voltak olyan elképzelések és igények, hogy az arborétumot fel kell osztani, egyik részét házhely céljára, másik részét a már szervezés alatt álló mezőgazdasági iskola és a Magyar Állami Erdőgazdaság között. Ezeket az elképzeléseket megakadályozta 1946-ban a földművelési miniszter a 183.788/1946. számú határozatával, melyben a kastélyt és a hozzá tartozó parkot Mezőgazdasági Középiskola céljára jelölte ki, és minden más vonatkozású felhasználást megtiltotta.

1946-ban a park területén futballpályát létesítettek, ami több fa kivágásával járt. Ma már nem tudhatjuk, hogy a kivágott fák között milyen ritkaságok lehettek.

A lengyeli arborétum értékeire az 1961. évi 18. sz. tvr. hatálybalépése után figyeltek fel jobban. Ebben az időben alkalmazott az iskola főfoglalkozású kerétszt. A lengyeli arborétumot a Tolna Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága

... és a szalon

1975. január 1-jei hatállyal természetvédelmi területté nyilvánította. A védetté nyilvánítás kapcsán biztosítottak megfelelő összeget a park kerítésének felújítására. Ma a parkot három főfoglalkozású kertész gondozza. Már szinte mindnaposak a látogatók az arborétumban és ismerkednek a növényeivel.

Forrás: **Bai József**: Tanulmányok Lengyel község történetéből – Lengyel, 2008
Szerkesztette: **Nagy László**
Archív képek: **Fortepan**